

Наукова хроніка.

Причинки до історії руської штуки в давній Польщі (етнографічній).

Так часто приходиться ся чути, особливо останніми часами, про висшість польської культури, про польську цивілізаційну місію в руських землях, що навіть дивно може для декого звучати поставлений в горі титул. Що за руська штука в Польщі, та й ще етнографічній, а не державній? Тимчасом останніми часами, і то головню заходами польських таки учених зібрано значну скількість фактів про розповсюдження руської штуки в середновічній Польщі, а можна надіятись, що при пильнійших стараннях сей засіб фактів можна буде значно побільшити. Справедливо завважив проф. Войцеховський в новій праці своїй про Вавельську катедру¹⁾: „чим пильніше шукаємо по костелах і історичних жерелах, тим більше знаходимо матеріальних слідів і архівальних відомостей про руську штуку в Польщі“. Зрештою саме се явище можна легко зрозуміти, зваживши, що Русь, учениця Византиї й Орієнту, мала дуже ранню цивілізацію й штуку з перших рук, і розвивала її успішно на своїм ґрунті й своїми власними силами ще тоді, коли Польща про ніяку штуку не думала, — як і взагалі стара Русь культурно стояла значно висше від Польщі, що тоді була ще початкуючою ученицею Заходу.

¹⁾ Kościół katedralny w Krakowie (Краків, 1900, коштом Академії наук, ст. 258, 4^о). Виданє се, присвячене Краківському університетови на його ювілей, містить в собі дуже докладний опис краківської катедри й історію її будови; спеціальний розділ VI (ст. 29—34) н. т. „Malowania tak zwane greckie, sztuka ruska dochodziła w Polsce w dwunastym wieku aż do Wrocławia“, присвячений розповсюдженню руської штуки в Польщі й додає до давнійше вже звістних фактів кілька цікавих спостережень і гадок, особливо інтересних в устах польського ученого.

Ось як характеризує в згаданій вище своїй праці проф. Войцеховський, котрого чей ніхто не посудить про охоту понижати польську культуру перед руською, стан польської штуки при кінці XIV в., мотивуючи свої здогади про уживане руських майстрів в тогочасних, а розуміється і давнійших польських будівлях. В XIV в., пише він, нема ніяких відомостей про малярів-артистів краківських і взагалі польських. Вичислені в мійських краківських актах XIV в. малярі, „pictores“ мусіли бути тільки позолотники і лякерники. Бо коли нема в Кракові ніякого сліду польського малярства, ані ніякої відомости про нього, тож треба хіба розуміти так, що тогочасні краківські малярі уміли тільки лязурувати стіни й золотити на них звізди, але образів ще не малювали. Коли-б вони були уміли щось більше, тож і король Ягайло не був би їх поминув і не був би спроваджував чужих майстрів (ор. с. ст. 31—2). А коли так було в XIV в., по часах Казимира Великого, тож, додамо, далеко більша була потреба користаня з руської штуки в часах давнійших.

Відомо давно, каже проф. Войцеховський, що середновічна Європа брала штуку з Греції, брала її також і Польща, але не безпосередно, а за посередництвом Київської Русі з якою лучили Польщу тісні родинні звязи польських князів з руськими княжими родами.

Дійсно уже проф. Соколовський в своїй розвідці про руїни на острові Ледниці¹⁾ підносив важні впливи грецької штуки в польських землях, але він не здавав собі ясно справи з тих доріг, якими ся грецька штука діставала ся до Польщі й не представив так ясно ролі Русі в пересадженю грецької штуки до Польщі, як зробив се пр. Войцеховський в своїй новійшій праці. Тільки й сей не зовсім відповідно називає сю штуку грецькою, тимчасом як се не була чисто грецька штука, а грецько-руська, або русько-византийська, бо хоч прийшла вона на Русь переважно (але не виключно) з Візантії, то Русини, плекаючи її у себе через довгі часи, вложили в неї багато своєї індивідуальности і поставили на ній свою власну народню марку.

Уже проф. Соколовський в згаданій праці (ст. 263) як на оден з слідів „грецької“ штуки в польських землях вказав на тимпан з церкви св. Михаїла у Вроцлаві з XII в. Церков сю розібрано в 1529 р., а тимпан загинув, але зістав його рисунок. На середній півокруглого тимпану представлений Христос на престолі; він благословляє правою рукою, а в лівій держить книгу; голова на тлі німба з хрестом, понад головою грецькі букви альфа і омега. Се вповні грецький тип Спасителя.

¹⁾ Ruiny na ostrowie jeziora Lednicy. Studium nad budownictwem w przedchrześcijańskich i pierwszych chrześcijańskich wiekach w Polsce — Pamiętnik Akademii umiejętności w Krakowie. T. III. Kraków, 1876, ст. 117—277.

З правої сторони Христа представлений Болеслав Кучерявий з сином Лешком, так каже напись; лівої стоїть фундатор церкви Якса, а за ним на колінах жіноча фігура, мабуть жінка Якси. Краєм півкруга йде трохи ушкоджена і тому не зовсім ясна напись, що називає князя і Яксу фундаторами церкви. Та найцікавійше зі всього то се, що понад сею жіночою фігурою, а поза латинською надписею стоїть одно грецьке слово. Слово се АГАПНАΩ. Перший видавець сього образка др. Альвін Шульд¹⁾ читав його як грецьке *ἀγαπήσας*, вважаючи кінцевим виразом цілого грецького верша. За ним прийняв се пояснення й проф. Соколовський в своїй праці „Руїни на острові Ледници“ (ст. 263). Але проф. Войцеховський читає її як кириличну надпись: Агапія, і думає, що се ім'я жінки Якси, доньки Петра Властовича. Трудність тільки в тім (на неї не зважають, бачу, анї той анї сей), що в написи містить ся одна латинська буква G. Хіба припустити недокладність в рисунку, або що майстер, уживаючи латинських букв і кирилиці, міг помішати букви.

Коли прийняти сей напись за кириличний, то можна з усякою правдоподібністю припускати, що будівничим сеї церкви був Русин. Се й саме по собі досить правдоподібно, бо жінка Якси, як сказано, була донькою Петра Властовича, що був оженений з руською княжною і довго перебував на Русі (в Галичині)²⁾. В такім разі сей тимпан був би найстаршою досі звісною пам'яткою руської штуки в польських землях, правдоподібно одною з многих незнаних.

Власне такі давні практики спровадження руських майстрів до Польщі можуть пояснити отсі факти, що й пізнійше, до кінця XV в. віддавано руським малярам мальоване монастирських і иньших костелів без огляду на се, що Русини були „схизматиками“. Справедливо підносить проф. Войцеховський (I. с.), що певне сього не було-б, коли-б уживане руських майстрів в католицькій Польщі не мало за собою довгої й давної історії. Супроти сього набирають відповідного значіння сі звістки, що й монастир на Лисьци і первістний вислицький костел, фундовані Болеславом Криворотим, збудовані були *opere graeco*³⁾. Дуже правдоподібно супроти всього сказаного вище й того що нижше побачимо, що сі церкви будували руські майстри. Відомо далі з опису Дамалевича (з 1649 р.), що і в гнєзненській катедрі, будованій в XIV в., ще тоді,

¹⁾ Ueber einige Bildwerke des zwölften Jahrh. zu Breslau. — Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift, 1875, ст. 231—235.

²⁾ Про се споріднення Якси з руськими князями див. у Пекосіньского Rycerstwo polskie wieków średnich II (вид. 1896 р.) с. 261—2, Линиченко Взаимныя отношенія Руси и Польши I с. 67—70. *Ред.*

³⁾ Се наводить проф. Войцеховський з Другоша Liber Beneficiorum III, 229 і I, 404.

за часів Дамалевича, задержало ся на склепіню хору старе мальоване подібне до руського і московського, як він каже¹). Знаємо також, що ґотицька колеґіята вислицька, фундації Казимира Великого, мала від самого засновання свого „грецькі мальованя“, що представляли жите Богородиці, а були зроблені на бажане самогж таки короля Казимира — про се каже в своїй візиті Задзік. Дуже правдоподібно здогадуєть ся проф. Войцеховський (ор. с. ст. 31), що маючи руських малярів в Вислиці, покликав їх Казимір і до Кракова для вимальованя каплиці на Вавелю, своєї фундації. Сей здогад тим правдоподібніший, що як було висше вказано, в Кракові, ані взагалі в Польщі про ніяких малярів крім позолотників і лякерників в тім часі не чути. Сю Казимірову каплицю вправді розібрано пізнійше і на її місце збудовано ренесансову Жигмонтівську, але лишило ся свідощтво Длуґоша в *Liber Beneficiorum* про „визначні й славні“ мальованя сеї Казимірової каплиці, — отже мальовання не декорацийні мабуть, а іконні, які дуже правдоподібно можна уважати русько-византийськими.

У Длуґоша є також записка про каплицю звану Марійською, що була вона з порученя Ягайли мальована „грецьким“ способом. Мальоване се не доховало ся до наших часів, бо з наказу єпископа Солтика затинковано його, як і багато иньших старих мальовань; але воно було ще за єпископа Мацейовского (в XVII в.) і як з записок сеї візити видно, представляло на склепіню „Спасителя з дванайцятма апостолами серед учителів церкви“. З *Liber Beneficiorum* Длуґоша видно дальше, що крім Марійської каплиці казав Ягайло помалювати ще монастирську церков сьв. Хреста на горі Лисьци, а з рахунків підскарбія коронного Гінчки²) видно, що сі „грецькі“ мальованя на Лисьци виготовили малярі Русини, *pictores ruthenici* в р. 1393—1394. В сім часі вони бували нераз в Кракові й малювали королівську спальню на Вавелю, а в р. 1394 (остання позиція в рахунках), вернули вже до „вітчини“. З поодиноких позицій в тих двірських рахунках видно, що Ягайло дуже дбав про тих руських малярів, старав ся, аби їм нічого не бракувало, посилав їм вино й ріжні ласощі, а на відїзді обдарував кожухами. Один з тих малярів в рахунках називаєть ся Владикою; проф. Войцеховський догадуєть ся, що сей „Владика“ міг бути або справді єпископом, або так міг зватись старший сеї малярської спілки. Дійсно се міг бути один

¹) *Series archiepiscoporum gnesnensium*: „antiquam picturam testudo prioris chori ruthenicae et moscoviticae non dissimilem retinet“ (виписую се з книги Войцеховского — с. 31).

²) *Rationes curiae Vladislai Jagellonis et Hadvigis regum Poloniae 1388—1420* (*Monumenta Medii Aevi Historica*) ст. 156, 192, 197, 201, 207, 211. Сі потки, визначені проф. Войцеховским, треба ще доповнити стороною 200.

з руських єпископів вправний, в малярстві, якого запрошено до нагляду робіт, тим більше, що між малярами бували сьвященники, (як побачимо низше); але „Владика“ могло бути також фамілійним прозвищем одного з малярів: в 70-тих рр. XIV в. звісний в Суздальщині дяк Владичка, переписувач одної церковної книги, а в Литві бояре Владики в XV—XVI в.¹⁾

Окрім сих записок, використаних проф. Войцеховским, маємо ми ще иньші документальні вказівки про руських малярів в польських землях за часів Ягайла. І так в грамоті виданій в Городку 1426 р., Ягайло надає маляреви Русинові сьвященику Галеви, парохію Рождества Христового над берегом Сяну в Перемишли, за роботи малярські виконані ним в королівських землях: Сандомірській, Краківській, Серадській і иньших польських, для заохоти його до дальших таких робіт. Документ сей, очевидно незвісний проф. Войцеховському, — бо він не використав його, — був згаданий в праці проф. Шараневича про бенефіції руської церкви²⁾.

¹⁾ Срезневський Древніє памятники русскаго письма и языка стор. 233—6. Boniecki Poczet rodów litewskich, sub voce. *Ред.*

²⁾ Rzut oka na beneficya kościoła ruskiego za czasów Rzeczypospolitej polskiej, Львів 1875, ст. 12.

З огляду на важність зього документа, зацитованого проф. Шараневичом без вказання джерел, ми постарали ся відшукати його в актах Перемишльського грода, де він був облятований, і наводимо в цілости:

Oblata litterarum ex parte religiosi Fedor zasanski pop ritus greci.

Ad officium et acta praesentia castrensia praemisliensia personam liter veniens religiosus Fedor zasanski pop ritus greci obtulit officio eidem litteras infrascriptas in pargameno scriptas sigillo in (sic) ap penso protunc sacrae regiae maiestatis communitas, petens, quatenus officium praesens easdem litteras suscipiat susceptasque in acta officii sui inscribere mandat, quas officium praesens ad affectationem eiusdem offerentis litteras praefatas uti sanas et in nullo viciatas in acta officii sui de verbo ad verbum, prout in se sonat, inscribi curavit. Quarum litterarum tenor sequitur talis:

In nomine Domini. Amen. Ad perpetuam rei memoriam Wladislaus Dei gratia rex Poloniae necnon terrarum Cracouiae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cuiaviae, Pomeraniae Lituaniaeque princeps supremus et heres Russiae. Significamus tenore praesentium vniversis tam praesentibus quam futuris, praesentium noticiam habituris, quomodo attentis multiplicibus fidelitatis studiis, quae fidelis noster Hayl pictor sacerdos alias baitko de Praemislia nobis exhibuit et in antea aucta laborum) in depingendo ecclesias nostras in terris nostri regni Sandomiriae, Cracouiae, Siradiae terrarumque Poloniae diligenter exhibere nostra ad mandata nulla unquam neglexit ratione, horum igitur*

*) Тут очевидно опущене слово таке як *multitudine* або тому подібне.

До вичислених вже памяток руського малярства з часів Ягайла додати ще треба каплицю св. Тройці, на Вавели, фундації четвертої жінки Ягайли Софії, Русинки з роду, скінчену р. 1432. Мала вона руські малювання — декоративні й іконні, від гори до долини¹⁾, та сі малювання забілено в XVIII в. До того самого менше більше часу треба від-

laborum intuitu cupientes eundem Hayl pictorem nostrum spiritualibus Grecorum persequi fauoribus et ad servicia et labores nostros reddere promptiorem, ecclesiam ruthenicalem in litore fluuii San in Praemislia ciuitate nostra sitam cum omnibus vsibus, fructibus, proventibus ad eandem spectantibus damus, incorporamus, assignamus et perpetuis temporibus sibi suisque legitimus successoribus ascribimus. Quae ecclesia more rutenicali in nomine Natalis Domini alias Bozego Rodstwa est dedicata; pro qua ecclesia et Hayl baitkone ac suis successoribus legitimis assignamus, damus et perpetuo adscribimus tria quartualia agri, ortos, prata iuxta eandem ecclesiam adiacentia et sita. Damus praefato Hayl et suis pasteris legitimis a Ruthenis ibidem in agris nostris ex crudo radice locatis, quod quilibet ipsorum a quolibet laneo quolibet anno ad festum sancti Martini sibi et suis successoribus per truncum siliginis, totidem auenae et per sex grossos monetae in regno currentis solueret cum effectu. Eciam per praefatum Hail baitkonem pictorem nostrum fidelem dilectum et suos posteros legitimos ab omnibus et singulis nostris dationibus, exactionibus, contributionibus et aliis quibusuis tributis eius temporibus absolvimus et eximimus per praesentes — harum quibus sigillum nostrum praesentibus est appensum testimonio litterarum Actum in Grodek in crastino sancti Georgii martiris anno Domini millesimo quingentesimo (sic) vigesimo sexto, praesentibus illustribus principibus videlicet Feduschkone Lubortowicz fratre nostro dilecto, duce Hrinkone Iwanowić, Romano principe, Mithkone Dymytrowić principibus nostris fidelibus dilectis, magnificisque et strenuis Spytkone de Tarnow, Petro Wlodkowić subdapifero sandomiriensi, domino Floriano et aliis quam pluribus fide dignis. Per manus venerabilis Stanislai Cziolek regni Poloniae vicesancelarii nobis dilecti. Ad relationem eiusdem domini Stanislai Cziolek r. Pol. vicesancellarii — Книга перемишльського гроду ч. 305 с. 810, feria tertia post dominicam Letare a. D. 1598. Протоколярна нота в кн. ч. 675 с. 157.

Мушу зауважити, що цитата проф. Шараневича (що правдоподібно користав з копії в актах прокуратурії скарбу) має одну маленьку, але не безінтересну відміну: et ut cum (очевидно eum) ad eius modi servitia et labores reddamus promptiorem.

Що до самого імени сьвященника, то так як стоїть в грамоті, воно може читати ся як Галь, Гайль, Гаїл, Гаїл. Імя Галь в формах як Галько, Галевич звістні в Галичині від давна (див. Показчик до III т. Жерел до іст. України-Руси sub vocibus), і воно чп не найправдоподібніше. Гаїл. Гаїл можна-б уважати деформаціями церковних імен. *Ред.*

¹⁾ Variis florisatis coloribus cum figuris variorum ritus graeci doctorum ab ipsa testudine usque ad deorsum undique, як описує Задзік (у Войцеховского оп. с. 106).

нести також недавно відкриті фрески в сандомірській катедрі. Про це цікаве відкриття досі вістає ся на жаль одинокою звісткою коротке справозданне пок. Луцкевича, доповнене листом проф. Войцеховского в *Sprawozdaniach komisji historii sztuki* (Т. IV ст. XLIV). Фрески ці відкрито в 1887 р. підчас реставрації катедрн. Он як описують їх Луцкевич і Войцеховський.

Відкриті під образом, що висів в олтарі, фрески належать, мабуть до більшого циклю, що розтягав ся може на всі стіни олтаря. При реставрації відслонено простір на північній стіні олтаря, що займає на ширину цілий оден уступ склепіння, а на високість доходить майже до місця опертя бічних луків склепіння і має так вздовж як вишир околo 6 метрів. Цілий сей простір поділений узорчатими мабуть колись поясами на пять образів, з котрих горішній займає весь простір між стінними ребрами, і мабуть в самім вершку лишив ся затинкований; низші уложені парами в формі квадратів, і мають в вимірі половину віддаленя стінних ребер. Два долішні квадрати в части ще забілені.

Горішній образ представляє долішню часть сцени в'їзду Христа до Єрусалима. Христос їде на ослі сидячи боком. Обі ноги на образі для глядача зовсім видні з під складів плаща. Поперед Христа і з ним видно розкішні одежі шиті в долині перлами якихось богатих єрусалимських горожан, що вийшли на стрічу месії. Тло, по яким ступає осля, має темно-червону барву. На землі досить густо розкинені пальмові галузки, і одну з них осел досягає зубами. Під самими його копитами розстелені три одежі, кинені мешканцями перед Христа в хвили в'їзду. Двох з них представив артист: оден з них занятий укладанем складів одежі яку що йно зняв з себе, а другий намальований в хвили, коли зкидає з себе одіж через голову. Праворуч від тої сцени видно могутні бази й кольони єрусалимських будівель. На сій частині фресків нема ніяких написів; може вони лишили ся в горі, затинковані.

Образ з лівої сторони середньої части представляє Тайну вечеру, а з правої зраду Іуди. В „Тайній вечері“ Христос сидить як би на великій подушці, праву руку витягнув до учеників, в лівій, спертій на колії тримає пергаминовий звиток. Довкола голови золочений німб зі слідами хреста. Кругом стола, покритого узорчатим обрусом, сидять апостоли, а на столі чотири миски з їдою і малі бохончики хліба понадкравувані навхрест і розложені по стелі несиметрично, пять ножів і ложки. Всі апостоли, з виїмкою трех, мають бороди; трех з них для відслоненя перспективи маляр посадив на землі. Фігури апостолів уложені схематично — всі апостоли крім сьв. Іоана мають ліву руку обвинену плащем або її зовсім не видно. Написів на сім образі нема також ніяких.

На другім образі, з правої сторони є два надписи і одна монограма — білі на блакитнім тлі. Одна надпись з лівої сторони звучить **TRADICIO XPI**, в часті латинськими, в часті руськими буквами. Друга з правої така: **ІМАНІЄ ХР ГО**. Понад Христом монограма **ІГ. ХГ.** а довкола голови німб з хрестом. В лівій руці у Христа такий сам пергамяний звиток, як і в Тайній Вечері. Іуда, що цілує його, такий сам, як в попереднім образі — без бороди і в одежі з широкими рукавами. Перша фігура з лівого боку — жидівського старшини, накритого темно-червоною плахтою, в пові, як заслонюється від удару. Друга така фігура з правої сторони має багату, шиту перлами одіж, а на голові острокінчасту шапку. На право від фігури Христа на долині видно сцену, як оден з учеників повалив на землю жовніра, а иньший жовнір хапає тим часом за руки Христа. Декотрі особи на тім образі, а між ними й сам Христос мають виразно зазначений орієнтальний тип лица. Взагалі в цілім тім образі завважає проф. В. більше багатство композиції і рух фігур ніж в попереднім; всі особи тут мають більше виразу й життя.

Лишилися ще два образи в двох квадратах долішньої часті того простору. На першім з них видно будинок „Тайної Вечери“ з заслонами і часть Христового німба. Перспектива будинку мальована без зрозуміння, архітектурні подробиці як найгірші. Межі кольонами будинку великий свічник, а на блакитнім тлі надпись: **ХРГ APLIS PEDES LAVAT**. По двох боках ніби порфірової кольони ледви помітна монограма **ІГ ХГ.** Про другий долішний (п'ятий з черги і останній) образ можна здогадуватися, що представляє він Христа перед Пилатом, а то судячи з часті обголоєної голови в золотій короні, що могла-б належати до Пилата, та з фігури мечника, що стоїть коло нього, як і ще якась особа. Решта образу забілена.

Судячи з різних даних: з славянських написів, з того визначного византийсько-руського типу образів та з деяких технічних подробиць, нпр. що тинк під сими фресками такий сам, як під фресками Ягайлонської каплиці на Вавелі, можна судити категорично, що ці сандомірські фрески мальовані руськими малярами, як се й признає проф. Войцеховський в своїм листі. Латинські надписи показують лиш се, що сандомірське духовенство вимагало від артистів таких надписей і вони старалися, маючи готові вірці, їх на образах передати, хоч се їм і не зовсім удалось. Що до часу мальовання фресків то проф. Войцеховський кладе їх взагалі на XV в. а пок. Луцкевич, по довшій розвазі, взявши на увагу виразне свідощтво Длугоша, заявився, що вони походять з часів Ягайла. На жаль не відслонено більше тих фресків крім описаних тут, а й ті до тепер не видані.

Наймолодшою пам'яткою руської штуки в польських землях лишається каплиця св. Духа (інакше Хреста) в вавельській катедрі ґрунтована королем Казиміром Ягайловичем, в 1470 р. Мальованя в сій каплиці лишилися до нині і від давна звертали на себе увагу, та були довгий час одинокою знаною пам'яткою руської штуки в польських землях. Каплиця ся була вже давнійше описана разом з згаданою каплицею королеви Соньки Мучковским в спеціальній статі¹⁾, а самі мальованя Казимирової каплиці описав проф. Соколовский в статі уміщеній в альбомі польсько-руської археологічної вистави 1885 р.²⁾ (але опублікував з неї він лише оден образ, і то по його словам — оден з слабших). ґрунтова надпись уміщена на північній стіні каплиці звучить: *бл҃гоузволеніємъ. мѣдѣтью. бѣа ѿца всемогѹщаго. пописана бысть сѣмъ каплѣ (ца. повелѣні)емъ. великодержавного. короля. пресветлаго к|азимира. за бж҃нѣй. мѣти. короля. польского і великого кнѣзя. литовского. и рѣскаго (го. жомойтско)го. і князѣи. прѣскаго пана. і дѣдича. і ннѣхъ. многихъ і земля вѣсподара. и его королевѣхъ. прѣнаслѣдѣшии. панѣи ѣлизавѣты. іс поколеньа. цѣ (сар)ьскаго. вноука. пренанѣзвѣтѣжнѣйшего. цесаря. жи|гилмѣнта. пана зѣмли. раѣскаго. і чеського і ѣгорьскої. по лѣтѣ. нароженьа бж҃ьего. ѿ. лѣтѣ ѣ и ѣ. лѣтѣ доконѣчили шию каплѣю письмо мѣдѣ октября въ.... Будова каплиці, як і цілої вавельської катедрі ґотичка. Осьвічують її чотири остролюкові вікна. На склепіню, на трикутниках, які творять ребра склепіння з краями стін і на самих стінах розміщено 44 образів.*

Зміст їх такий: На стіні коло входу праворуч „Зняте тіла Христового з хреста, обвите плащаницею чистою“, як означене на написи, і Христос та Марія Магдалина; ліворуч Зложено до гробу Христа і Ангел і жени Мироносици (напись: *нѣсть здѣ, воста бо ѿкоже рече*). Місце яке ще лишило ся на тій самій стіні заняли, починаючи з гори в долину, отсі образи: вигнане купців із свѣятині, зрада Іудова, Пилат видає тіло Ісусове і Тайна вечера, а дальше пять образів свѣятих: Филипа апостола, Стефана архідіакона, Теодозія печерського, Онуфрія і Антонія єгипетського. Крім того ще ліворуч від входу Благовіщенє і друга Тайна вечера в символічнім представленю, де Христос, два рази повторений, причащає апостолів тілом і кровію своєю.

Напротив вхідної стіни, на західній стіні каплиці представлєне хрещенє Ісуса: Христос звернений впрост наперед стоїть зовсім нагий

¹⁾ Dwie kaplice Jagiellońskie w katedrze krakowskiej opisał Józef Muczkowski (Краків 1858, ст. 79).

²⁾ Вистава Археологічна польско- руска устроєна во Львовѣ въ року 1885, ст. 16—20.

в воді, якої хвилі підносять ся аж до його голови; ліворуч стоїть на прибережній скалі Іоан загорнений у вельблужу шкіру і кладе одну руку на голову Христа, а другу підносить в гору; праворуч трех ангелів, в побожних позах, тримають в руках плахти до обтираня.

На тій самій стіні під образом хрещеня містить ся представлене страшного суда, стрітенє Господнє (Симеон старець звертає увагу виразом великого одушевлень на лиці і в цілій своїй поставі — образ сей уважає проф. Соколовський найкрасшим), воскресє Лазаря (коло гробу стоїть пророк, мабуть Осія, коло нього апостоли, а перед ними Христос підносить руку до благословеня; на переді перед мурами міста на тлі гробу Лазар в савані, з нїмбом коло голови, коло нього два послугачі що відвалили гріб, представлені вони в зменшених розмірах, а дальше Марта і Магдалина коло ніг Христа). Далі Христос перед Каяфою, Христос у вязниці, Тома серед апостолів перед Христом, Христос перед Пилатом, Бичованє, Несенє крестного дерева. Два давні образи на тій самій стіні зовсім знищені і на їх місцє намальовано нові. Крім того ще під образом Страшного суда сьв. Єлисавета (є надпись) і сьв. Софія (надпись в часті знищена, але можна її догадатись); се патронки жінки й матери короля Казимира.

Дальше, на стіні полудневій Рождество Христове (Мати Божа лежить на постелі, приготованє начинє до обмиваня дитини). Христос на Оливній горі (**Ісхъ Христосъ на горѣ олинкой**), Схожденє в ад, Вознесеніє, Благословящий Христос і Успеніє Богородиці.

На північній стіні: В'їзд до Єрусалима, сьв. Іоан Дамаскин, Іоан Золотоустий, Василій Великий і Григорій Богослов, дальше Умиванє ніг, Розп'ятє, Преображенє (**Преображеніє Господа Бога и спаса Ісхс Христа и се явилься имъ Мойсей и Илїа**) і Богородиця з дитиною і з руками піднесеними, як раз напроти Благословящего Христа на стіні полудневій, а над нею два архангели — Михаїл і Гавріїл.

„В'їзд до Єрусалима“ з котрого подана репродукція (таб. XL) по гадці проф. Соколовського слабше і наче на борзї виконаний, але має той сам характер що й иньші образи.

Склепінє має на головнім місци, напротів входу, Божу Матір з круглим нїмбом, з руками піднесеними, з дитиною, довкола неї знаки євангелистів, а тло засіяне зьвіздами. Дальше пророки з звитками в руках, а решта вільного місця займають ангельські хори: херувими, архангели, ангели, царствія, власти, престולי й сили — як показують надписи.

Застановляючись над походженєм творців сих руських мальовань Казимирової каплиці, проф. Соколовський уважає їх вітчиною Вильну, бо Київ вже був тоді підупав. Правда, що на великокняжих дворах Ягайловім й Казимировім могла мати більшу перевагу штука білоруська (го-

ловними культурними центрами литовської Білоруси були Полоцьк і Витебськ) ніж українсько-руська, але не треба забувати, що крім Києва, що тоді дійсно був підупав, були ще й інші визначні центри українсько-руської культури. Наведений висше документ Ягайла вказує, що наприклад той заслужений маляр, що малював костели в різних землях польських за Ягайла, не походив ані з Києва ані з Вильна, а з Перемишля. Фонетика фундаційної надписи Казимирової каплиці вказує на Білорусь, але й се ще не доказ против українських майстрів, бо се була прийнята тоді правопись не тільки в білоруських, але і в українсько-руських землях. Зрештою порівняне фресків сандомірських і краківських з пам'ятками білоруської штуки в Полоцьку й Витебську могло-б сю справу розяснити. Поки що порівняня такого ще не зроблено, а першим кроком до того було-б опубліковане сандомірських і краківських фресків, що повинна-б взяти на себе краківська Академія.

Марія Грушевська.
